

Activitatea lui Nicolae Titulescu este strâns legată de politica externă a României, de evoluția relațiilor internaționale interbelice și de problemele majore cu care s-a confruntat comunitatea internațională în perioada dintre cele două războaie mondiale.

Nicolae Titulescu s-a născut în 16 martie 1882 la Craiova în familia magistratului Ion Titulescu și a Mariei Titulescu. A urmat cursurile școlii primare „Jules Javet” și al Colegiului „Carol I” din Craiova. Între 1900-1904 a frecventat la Paris cursurile Facultății de drept sub îndrumarea juristilor Marcel Planiol și Charles-Lyon Caen. În ianuarie 1905 a susținut examenul de doctorat la Paris, primind mențiunea „Eloge”. Din 1904 până în 1909 a funcționat ca profesor suplinitor la catedra de drept civil a Facultății de drept de la Universitatea din Iași, iar în 1909 a fost numit profesor de drept civil la Facultatea de drept din București.

Nicolae Titulescu a adus în arena politicii a României un intelect strălucit, cultivat la cele mai înalte cote, o gândire străfulgerată mai adesea de geniu, o perspectivă cuprinzătoare asupra rosturilor românești și asupra vocației României în lumea contemporană, un simț al istoriei și o dăruire exemplară, în slujba marilor cauze naționale și europene a idealurilor generoase pe care lumea și le asumase la început de secol.

Nicolae Titulescu trebuie să ocupe un loc important în istoria diplomației europene și mondiale, întrucât a fost un om politic de o mare vocație pusă în serviciul păcii, într-o zonă atât de conflictivă precum Balcanii, un apărător al dreptului internațional, un bun cunoscător al relațiilor internaționale și inițiatorul relațiilor diplomatice ale României cu țările latinoamericane.

În perioada interbelică se situează contribuția adusă de Nicolae Titulescu dreptului internațional și relațiilor internaționale, el afirmându-se ca diplomat, mai ales în Marea Britanie (1921-1927), ca delegat permanent al României la Societatea Națiunilor (1920-1936) și ca ministru de externe între 1927-1928 și mai apoi, între 1932-1936.

Avocat în România și doctor în drept în Franța, Titulescu a oferit prin modul său de a gândi și de a acționa, noi orientări în politica externă a țării sale, în conferințele pe care le-a susținut, în misiunile sale, în funcțiile pe care le-a ocupat și în singura sa carte, editată în anii săi de exil, în versiune franceză și engleză, cu titlul „La politique extérieure de la Roumanie”. În cartea sa, Titulescu a fost un apărător al unității românilor, al integrității teritoriale și al siguranței sale.

Ținând cont de istoria și de cultura sa latină, el consideră că România trebuie să aibă relații privilegiate cu Europa, dar a luat în seamă și tendințele relațiilor internaționale ale vremii sale, dând o mare importanță legăturilor diplomatice cu Europa și, în plus, cu Uniunea Sovietică, Statele Unite, America Latină, Africa, Orientul Mijlociu și continentul asiatic.

Titulescu își dă seama în perioada interbelică de schimbările care au avut loc pe scena internațională, de apariția, mai înainte, a fascismului italian, a nazismului, de restructurare a alianțelor politice, economice și de apărare în Europa.

Pentru a proteja România în fața noilor orientări, reevaluează Mica Antantă, fondată în 1921, ca alianță militară defensivă, din care făceau parte România, Cehoslovacia și Iugoslavia, în cazul unei posibile agresiuni din partea Ungariei sau a Bulgariei. România a fost totodată membră cu drepturi depline a Pactului Balcanic, care, având la bază Mica Antantă, va include mai târziu, Turcia și Grecia.

De vocație pacifistă, Titulescu a militat pentru dreptul Societății Națiunilor în menținerea păcii. Nu a fost de acord cu acele guverne care au vrut să revizuiască pactul Societății Națiunilor pentru că ducea la slăbirea acestui organism, căruia i-a consacrat mulți ani din viața sa.

S-a insistat pe activitatea lui Nicolae Titulescu la Societatea Națiunilor, în calitate de apărător al intereselor naționale ale României și de campion al luptei pentru scoaterea războiului în afara legii, ca și pentru definirea agresiunii și a agresorului fără a se aborda aspecte precum: activitatea sa didactică, juridică și științifică sau încercările de reluare a relațiilor cu U.R.S.S și colaborarea cu statele din America Latină.

În ceea ce privește primele relații diplomatice dintre România și America Latină, precizează că relațiile de cooperare dintre țara sa cu guvernele latino-americe s-au stabilit odată cu crearea Societății Națiunilor, în 1920.

Legăturile dintre Titulescu și diplomații și juriștii latino-americani s-au stabilit mai ales în cadrul Societății Națiunilor. El arăta că „Delegații din America de Sud vin la Geneva cu un ideal, acela al siguranței colective. Acolo unde dezbaterile și rezoluțiile de la Geneva nu mai avansează, statele din America de Sud completează opera de organizare a păcii, prin pacturi adaptate nevoilor lor, așa cum sunt de exemplu Pactul Saavedra Lamas și Pactele Panamericane. Prezența latino-americanilor la Societatea Națiunilor, îi dă acest caracter universal.”

Atunci când Titulescu menționează Pactul Saavedra Lamas, face referire la Tratatul de neagresiune și conciliere, semnat la 10 octombrie 1933 la Rio De Janeiro de guvernele Argentinei, Braziliei, statelor Chile, Statele Unite, Mexic, Paraguay și Uruguay.

Acest pact poartă numele ministrului de externe argentinian Carlos Saavedra Lamas, 1880-1959, care a avut inițiativa de a-l propune. Jurist, om politic și diplomat, Saavedra Lamas a fost ministru de externe al țării sale în perioada 1932-1938, iar activitatea sa a fost recunoscută la nivel internațional în 1935, atunci când primește Premiul Nobel pentru Pace. Pactul Saavedra Lamas completează pentru americani Pactul Briand Kellogg, care aderă la renunțarea la război.

Pactul Saavedra Lamas preconiza necesitatea organizării unui sistem permanent de conciliere în problema conflictelor internaționale, care să ducă la prevenirea războiului, ceea ce însemna dorința de a lărgi bazele cooperării în ceea ce privește menținerea păcii între statele din America Latină, Europa și America, în acele momente America Latină aducându o contribuție importantă dreptului internațional.

Această apropiere s-a materializat prin aderarea Miciei Antante și a Antantei Balcanice la Pactul Saavedra Lamas, în 1934.

Pactele Panamericane la care face referire Titulescu au fost aprobate, în calitatea lor de convenții, de către Conferința Interamericană pentru menținerea păcii, ce a avut loc la Buenos Aires, la 23 decembrie 1936. Aceste convenții au fost în număr de 11, printre care: Convenția pentru menținerea, conservarea și restabilirea păcii, Tratatul pentru prevenirea diferendelor internaționale și Convenția pentru construirea autostrăzii panamericane, care a devenit realitate de câteva zeci de ani, și astfel se poate călători pe autostradă din Canada până în Chile.

Titulescu menționează și alte documente pentru a informa despre contribuțiile continentului nostru la dreptul internațional. În primul rând, este vorba despre Tratatul pentru soluționarea pe cale pașnică a conflictelor dintre statele americane, semnat la Santiago, în 1923, cu ocazia celei de-a cincea Conferințe Panamericane. Acest tratat este cunoscut și sub numele de Tratatul Gondra, un omagiu adus paraguayanolui Manuel Gondra, 1871-1927, care a fost ministru de externe și președinte al țării sale. În al doilea rând, Convenția generală de conciliere interamericană, semnată în 1929 la Washington. Apoi, Tratatul general de arbitraj

internațional, stabilit tot la Washington, în 1929, Tratatul de la Rio de Janeiro, care mai înainte a purtat numele de Saavedra Lamas.

Titulescu crede în anumite particularități ale românilor care îi apropie de latino-americieni, fapt pe care l-a observat în cadrul dezbaterilor de la Societatea Națiunilor, unde ajungeau să aibă opinii asemănătoare sau identice fără a se fi pus de acord înainte.

El afirma: „Nu cred în rasa biologică. Dar, din ceea ce am putut să observ datorită colaborării mele cu țările din America Centrală și de Sud, pot să afirm că dacă, prin rasă se înțelege o anumită mentalitate, atunci cea a românilor și a sudamericanilor este identică, cu singura diferență că sudamericanul este mai tăcut decât românul. Atunci când un român este chemat să colaboreze cu un sudamerican, îți dai seama imediat de fraternitatea care există în spirit între ei și de solida prietenie care îi unește.”

Astfel, Titulescu, a înțeles importanța țărilor Americii Latine pe arena internațională și în calitatea sa de ministru de externe al României, a hotărât instalarea de legatii române în Brazilia, în 1927, Argentina, în 1928, în Mexic, Chile și Uruguay în 1935 și în Venezuela, în 1936.

La 21 decembrie 1927, Titulescu a prezentat în Parlament un proiect de lege pentru crearea unei legatii la Rio de Janeiro. Proiectul a fost votat și aprobat în aceeași zi de Adunarea Deputaților. Nicolae Titulescu l-a propus pe deputatul Caius Brediceanu, pentru postul din capitala Braziliei. Printr-o telegramă, trimisă la 11 mai 1928, Caius Brediceanu arată că presedintele Braziliei Washington Luis P. de Sousa, i-si exprimă „deosebita mulțumire pentru faptul că România a înființat prima sa legatie din America de Sud în Brazilia”, totodată și dorința „dezvoltării unor relații culturale și economice cât mai intense între ambele țări”. Un alt moment important în relațiile dintre România și Brazilia, a fost susținerea candidaturii ministrului de externe al Statelor unite ale Braziliei, Afranio de Mello Franco, la premiul Nobel pentru pace în anul 1935, acordată de Nicolae Titulescu.

A doua țară latino-americană cu care România și-a dezvoltat relațiile diplomatice în perioada interbelică a fost Argentina. În urma acțiunilor perseverente ale lui Nicolae Titulescu, în anul 1934, România și-a deschis legatia în Argentina, iar în calitate de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în Argentina a fost numit Alexandru Buzdugan.

Între anii 1934-1936 a fost perioada unei sensibile apropieri, pe plan diplomatic și politic, între cele două țări. Acest fapt fiind datorat în special activității celor doi miniștri de externe, Nicolae Titulescu și Carlos Saavedra Lamas, care au acționat pentru întărirea colaborării între state în direcția apărării păcii și edificării unui sistem viabil de securitate colectivă.

La 1 octombrie 1935, România și-a deschis legația în Chile, ca urmare a eforturilor consecutive făcute de Nicolae Titulescu. Nicolae Dianu a fost numit trimis extraordinar și ministru plenipotențiar, pe lângă guvernul chilian. Relațiile româno-chiliene au cunoscut o atentă sprijinire din partea lui Nicolae Titulescu, acesta acordând o mare importanță participării statelor latino-americane la viața politică internațională. Nicolae Titulescu a sprijinit în numele României, ocuparea de către Republica Chile a locului atribuit Americii de Sud în Consiliul Societății Națiunilor. Tot Nicolae Titulescu a reușit împiedicarea retragerii Republicii Chile din Societatea Națiunilor, prin oprirea campaniei de presă dusă de „Journal de Geneve” împotriva țărilor sud-americane.

Mai multe personalități ale vieții internaționale latino-americane apar în cartea pe care am adus-o deja în discuție. Titulescu îi cunoștea personal pe unii dintre ei, care locuiau în Europa, în special pe aceia care frecventau Adunările Societății Națiunilor și pe care îi citează în cartea sa.

Dintre chileni, îi menționează pe Echiburu Enrique Villegas (1874-1934) și pe Alejandro Alvarez (1868-1960). Villegas a fost ministru de externe al statului Chile în 1913-1914, ministru de interne, în 1913 și mai apoi în 1915 și delegat permanent la Societatea Națiunilor. Cât despre Alejandro Alvarez, acesta este considerat „creatorul dreptului internațional american și promotorul codificării sale”. A fost secretar al Institutului American de Drept Internațional, membru al Curții permanente de arbitraj (Haga, 1907- 1920) și consilier al delegației chiliene la Societatea Națiunilor. Alejandro Alvarez a publicat diverse cărți, una dintre ele în franceză, cu titlul „Le Droit International Américaine. Son fondement, sa nature d'après l'Histoire diplomatique des États du Nouveau Monde et leur Vie Politique et Economique” (Paris, 1910). Această carte se compune din două părți. Prima parte, tratează problema dreptului internațional american și cuprinde șapte capitole. Cea de-a doua parte se referă la conceptul de națiune în dreptul internațional american și cuprinde patru capitole.

Titulescu face referire și la diplomatul din El Salvador, José Gustavo Guerrero (1876-1958), care a fost ministru plenipotențiar al țării sale la Madrid, Paris, Roma și Vatican,

ministru de externe în perioada 1927-1928 și delegat al statului El Salvador la adunările Societății Națiunilor în perioada 1920-1930. În îndelungata sa carieră internațională, a fost ales membru al Curții internaționale de justiție, unde a fost vice - președinte pentru șase ani și președinte, timp de 10 ani.

Titulescu evocă și figurile a doi argentinieni: José María Cantilo (1877-1953) și Carlos Saavedra Lamas. Cantilo a fost ministru plenipotențiar la Asunción, Lisabona, Montevideo, Roma și ministru de externe al Argentinei între 1938-1941.

Carlos Saavedra Lamas a fost menționat cu ocazia tratatului care îi poartă numele. Titulescu îl elogiază, „pentru spiritul său constructiv și calitățile sale cu adevărat excepționale, care a făcut din Argentina un cămin al dreptului internațional, singura armă împotriva războiului.”

Dintre brazilieni, face referire la Raúl Fernandes (1877-1968) și la Afranio de Mello Franco (1870-1943). În ceea ce îl privește pe primul, a fost delegat la Adunarea Societății Națiunilor. Mai apoi, Raúl Fernandes a fost de două ori ministru de externe al Braziliei.

Afranio de Mello Franco a fost delegat al Braziliei la Societatea Națiunilor și membru al Curții panamericane de arbitraj (Haga). Între 1930-1933 a fost ministru de externe . Titulescu se referă la juristul și diplomatul brazilian, spunând : „Meritele lui Mello Franco pe scena internațională au fost puse în valoare de către mine , ca ministru de externe al României, într-un raport detaliat , în baza căruia țara mea l-a propus pentru Premiul Nobel pentru Pace.”

În cartea sa, îl amintește și pe cubanezul Arístides de Agüero y Bethancourt (1865-1933), profesor universitar la Havana (1890-1904) și ministru plenipotențiar în Germania și Imperiul Austro- Ungar, în Argentina, Norvegia, Țările de Jos și Elveția. Pentru 20 de ani, a fost delegatul Cubei la Societatea Națiunilor. La moartea acestuia, Titulescu îl evocă astfel în cartea sa: „marea figură a prietenului meu Agüero y Bethancourt. Dragostea acestui om pentru țara sa și apropierea de România, serviciile aduse țării sale și României de la Geneva, sunt o contribuție importantă în opera de organizare a păcii. Toate acestea, mă fac să afirm că moartea lui Arístides de Agüero y Bethancourt a constituit o pierdere ireparabilă pentru Cuba, pentru Societatea Națiunilor și pentru România. În ceea ce mă privește, îi datorez legăturile mele cu reprezentanții diplomați din America de Sud. Și, având în vedere că eu nu am doar

o memorie a creierului, ci și una a inimii, pentru mine Agüero y Bethancourt va fi mereu prezent în mintea mea ori de câte ori mă voi gândi la Societatea Națiunilor. ”

Astăzi, România este reprezentată la nivel de ambasade acreditate în următoarele țări din America Latină: Argentina, Chile, Peru, Uruguay, Brazilia, Columbia, Venezuela, Mexic și Cuba.

Nicolae Titulescu a fost un politician al păcii, militând în favoarea bunelor relații cu vecinii. De asemenea, a lansat ideea unei Europe unite introducând sintagma spiritualizarea frontierelor, potrivit căreia o abordare transfrontalieră a valorilor cultural-spirituale poate desființa imaginar granițele dintre state iar popoarele țărilor vecine devin mai unite.

Datorită talentului său diplomatic de excepție, cât și a contribuției sale la cauza păcii în Europa, Titulescu a fost supranumit ministru al Europei, rămânând un simbol vesnic al României în Europa.

Bibliografie:

Doru Bratu, *Istoria relațiilor României cu țările Americii Latine (1866-2000)*, Editura Fundației *România de Mâine*, București, 2004.

Doru Bratu, *Istoria relațiilor româno-latino-americane*, Editura Lumina Lex, Bucuresti, 2000.

Nicolae Titulescu, *Politica externă a României*, Editura Enciclopedică, Bucuresti, 1994.

George G. Potra, Constantin I. Turcu, *Nicolae Titulescu – Pledoarii pentru pace*, Editura Enciclopedică, Bucuresti, 1996.